

12270

Г
ІВАН
МИХАЙЛЮК

ДОРОГА

І.М.

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00519734 (Т)

10.130

2006

Іван Михайлюк

15.236.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Д О Р О Г А

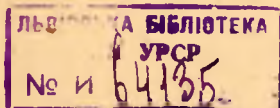
КОЛОМІЯ, 1937.

НАКЛАДОМ АВТОРА. :: :: ::

8(с)У " : 1917" (092 Смераник)

*Присвячую пам'яті
Найбільшому робітникові
мистецького слова,
Найбільшому свіцеві
селянського горя*
ВАСИЛЕВІ СТЕФАНИКОВІ

автор

Д О Р О Г А

I.

Я читав Його книжки. Ті що писані не чорним, а самою кров'ю.

Перегортав листок за листком і лучив ту кров зі своєю кров'ю.

Упивався нею днями, тижнями, місяцями.

Сотки разів переходив тими доріжками, що по них барви чорно-червоні.

А коли вже добре напився, добре находився — закортіло мене Його самого побачити.

Серце рвалось, тремтіло, ноги сталились в дорогу.

Ночами не міг спати. Все мріяв про Нього.

II.

Та прийшов той великий день. Прийшов, бо він прийти мусів. Принесло його кучеряве сонце.

То отворилось саме небо. То порозвивались всі чорні дуби в зелені листочки.

Це прийшов друг Симовонюк. Той мій найкращий друг, яких мало на світі. А то ще і дощик.. Такий тепленький літній дощик з хмарок капав на землю...

- Друже, Симовонюк!
- Чого Івасю?
- Стелиться нам дорога.
- Що за дорога?

— А та що ми уже зо тисячу разів говорили про неї.

— Та невже-ж тепер?

— А якби тепер? Так файно, так м'ягонько під ногами. А сонце розмаїто хмарками бігає та золотими колірами по землі сіє. Любо йти. Правда що підемо?

— Ходім!

Отак сталося. Отак розпочався той наш день.

Умились ми, бо і сонце умилось перед нами. Повбирали білі сорочки, чорні парасолі побрали в руки тай гай—босаком у дорогу.

Ми пішли. Цілим нашим селом переходили в подовж.

Нас бачили всі стрічні люди, всі стежки, всі перехрестя доріг, але нашої душі то вони не бачили. А не бачили душі, то й дороги нашої не знали.

III.

Гостинець. Широка дорога і довга.

Ідуть люди, їдуть фіри, за нами і перед нами.

А ми усе стоїмо по середині.

Кожний йде в свою дорогу.

А та дорога розмаїта, а розмаїта. Переходять по ній веселі паничі, прості селяни й узброєні жовніри.

Дорога всіх їх разом веде, а кожний зокрема має свою ще одну дорогу.

Оден поверне домів щасливим, усміхненим, а другий зі сльозами в очах.

Оден їде по ній красною повозкою, а другий шкандибає жебраком.

Бо вона — дорога.
Вона — квітоста і темна.

IV.

Наздігнала нас фіра.

— Сідайте, люди.

Сідає Симовонюк то сідаю і я. Це Симовонюків знайомий.

Посідали і качаємося. Не йдемо, а качаємося. Як то добре сидіти і качатися по дорозі.

V.

Це зовсім мудрий спосіб цей візок. Великий мистець мусів бути той хто його видумав.

Сідаєш собі зверху, а він своїми круглими ніжками лиш: кить-кіть... кить-кіть...

Такого робітника за великі гроші не пошукаєш. Їсти не їсть, платні не вимагає, а роботу робить.

Правда — сам він в дорогу не піде. Без передніх ніг і задні нічого не варті. Без коня і віз не покотиться. Але кінь до воза не належить; кождий робить за себе. Кінь ходить своїми ногами, а віз своїми.

Лиш їх керманич дядько з волохатою головою та грубою батугою — инша мірка. Вони його піддані, а він ніби то їх бог. Сидить собі зверху тай калюжа не калюжа, камінь не камінь: гук-грюк!.. гук-грюк!.. Най віз котиться, най конина місить болото.

І місить вона і стати не стане, бо свище над нею батуга. Хиба за велика баюра і перейти її вона не має сили, то стає. То вже тоді не батюги треба, а зо пять дубових запрут поломити щоб вона зрушилася.

А про віз нічого й гадати, не опирається нікому. Кудя ним крутить, тудя і він крутиться. Крутиться тихо-смирно аж доки йому постаткують його ноги.

Такто ніби воно виглядає на зверх, як дивитися на то все. Але чи воно так?

Ні, щось не гей так. Як кінь і віз, так і цей їх бог з батоном — їх однака доля. Вони всі три робітники. Цих два спідніх — цього третього помічниками.

Ніколи їм не стає ні днів, ні ночий, ні навіть цілих віків.

Неначе три слуги подібні оден до одного.

Над ними свище ще оден батіг, під котрим вони стогнуть всі три разом.

VI.

Під містом фіру ми лишили і подряпулили ногами.

Симовонюк деколи гримне ногою у камінь, підскочить і навіть не скривиться.

А за містом лучилося нове товариство. Трапився жовнір-вулан і ми пішли в трійку.

— А на вурльопі? — питав Симовонюк.

— На вурльопі.

Жовнір поцоркував шпорнами і хвалився, що він уже третій раз на урльопі, а ще рік має служити.

Симовонюк проказував, що він військо не любить і з нього бувби дуже лихий жовнір, коли би так йому припало бути при війску.

Жовніра це ще більше запалило і він ще більше взяв себе вихвляювати, який він карний. А що до стріляння, то цілець з його пер-

ший. Він за кожний раз дістає відзнаку передового стрільця.

— Ба чим так гоноришся? — думалось мені:
— А може ця наша дорога дорожча як ті твої всі мудрощі?!

VII.

— Будемо йти полями навпростець?

— Та підемо. Так іти аби було ближче.

— Нє але поля, але збіжа!... Огут кукурудзи. А що за сонішники великі повростали! Цей лан чисто обсажений сонішниками, видиш? Гай, гай, а то комусь є життя!...

Симовсюк багато-мовний, але мені не до того Стовок ногу на острый камінь тай скачу як підвалений пес. Раз не мсжу йти. Іду серединою дороги — каміння ражає; іду краєм — трава ражає.

— Та завий чим, най кров не скікає — торкотить Симовонюк.

— Ого, най собі скапує, най росить землю. Буду мати добру памятку, коли ми ходили в цю дорогу. От зараз переходимо на розплуги, та й буде лекше.

VIII.

Отак навпростець, загонами-загонами, та й ми себе побачили під селом. То тут хрест каміньний білів серед поля, то там, а далі забілілось село. Його село.

Тут Він, десь тут у цьому селі!

Треба було розпитати людий. Та й ми питали.

І відпитали Його хату скоро.

Якось і дивно і радісно нам було. Наближаємось до Його хати, як до найбільшої святині.

ІХ.

Може ми подобали на жебраків, може на яких волоцюг, не знаю.

Знаю що як ми увійшли у подвір'я, то Він стояв під стодолюю і теребив у руці колосок пшениці та оглядав його вусики.

— Це певно він — шепнув Симовонюк.

Ми підстудили. Поздіймали капелюхи і виталися подаючи Йому руки.

Він дивився нам в очі і мірив нас своїми очима від голови аж до босих ніг,

— Ви молодці, куди?

— Та до вас.

— Чого до мене?

— Такі ми хотіли вас відвідати... Ми читали ваші книжки... і. . — мремтіло з моїх уст.

— Я вам нічого не поможу-були Його слова.

Здавалося що Він не дасть з собою гворити і відправить нас таки з подвір'я.

Але то тільки була лиш коротенька мить тої нашої ніяковости. Він мяко усміхнувся і запросив нас до хати.

Він ступав повільними кроками наперед, ми за ним.

Це Він! Той великий чоловік! Ми Його оглядаємо! Перед нами Його постать! Він нас запросив до хати.

Схоплюю зором найменший Його рух. Кожна рисочка тут жива. Найменшої дрібнички я не про пущу.

Щось велике хвилювало у моїх грудях. Оце передімною той дорогий чоловік, про котрого я стільки намріявся. Це Він, а це Його хата.

Перед нами отворилися двері. Ми були у до-

мі письменника. У того великого письменника, котрого ми так прагнули бачити.

— Сідайте, хлопці, ви бачу з великої дороги прийшли, та й ще й босі. Ви помучені...

Які теплі слова! Це само найдорожче серце до нас промовляє Ви—каже—помучені... Наші босі ноги доторкають Його у саме серце. Його серце чує всю нашу неміч... Ах, серце, серце!...

Письменник сідає перед нами обома. Ми чуємось перед ним малими дітваками. Ми такі несміливі, несміливі...

Усміхається. Так ніжко усміхається до нас. Він гріє нас своїм усміхом. Тим дорогим Сонцем...

Сонце, Сонце! Які ми горді тобою!

X.

Перед нами застелений стіл. Тепла вечеря...

— Їжте, хлопці, ви голодні, ви з дороги.

І Він з нами. Разом з своїм любим сином. Вечереємо разом. Нас чотирьох. Цей вечір велика святість для нас. Це в життю оден вечір нашої спільної вечері. Тільки — один цей вечір.

Ох, вечір! Як мило! Чамусь хочеться затримати цей вечір, щоб він не скінчився ніколи. Але він біжить — біжить... Так біжить скоро... А з ним теплі слова письменника.

По вечері на нас обох чекають готові ліжка, бо ми помучені, нам треба відпочити. Нас, гостей, треба якнайстаранніше угостити.

XI.

Для нас окрема кімната з двома ліжками.

Для нас висгарчило-б і одно ліжко, але нас розміщено окремо, щоб нам ліпше спати.

Та що з того! Раз не спиться. Жмурю очі на силу, закриваю голову коцом, а то раз тобі не йде. Не спиться тай конешь Лиш ті думки тай думки...

Симовонюк так само не спав. Чую як ворухиться в ліжку.

— Ти не спиш? — говорю.

— Ні.

— Та спи вже раз, може би і я заснув.

— Ти знаєш що? Я йду у твоє ліжко та будемо спати разом оба.

— А то чому?

— Бо я сам не можу заснути.

— То ходи.

Симовонюк перейшов у моє ліжко. Сміємося. Чи ми не дітваки дурні! Боїмся, чи нудно нам самим? Що за хвороба з нами!

— Мені думки не дають спати — кажу я.

— А я сам не звик. Я завше сплю з Маріїним Федуськом — виговорюється Симовонюк.

Симовонюк зараз успокоївся і зачав харкотіти. А мені не спиться. Яюсь мені душно, якооб тісно. Симовонюк мене присадив чисто до самої стіни.

Висуваюся потихоньки і йду у тамто ліжко, де був Симовонюк. Яюсь дивно мені у свіжій ліжку, але це байка. Мені смішно, як буде рано, як це побачуть господарі дому. Лишили мене у тому ліжку а побачуть у цьому, а Симовонюка лишили тут у цьому а він буде у тому. Це якась дивниця.

Спати не спиться. Але то нічого; є думки. А думки неначе сон. Понираю у них. Все глибше, все глибше...

* * *

...Тут. Тут. Тут у цьому селі. Він родився. Він ріс. Він був дитиною. Був синок маленький...

...Стежечки. Загончики. Карбами межі. І Його цікаві очі. Він фотографує село.

...Бігає стежечками. Збирає межами квітки. Приглядається біленьким хаткам. Гонить маржину на пашу...

...Дорога. Село. І Він. Йде до школи...

...Він не грається в порсхах. Він книжки читає

...Дорога веде до школи. Дорога йде по-за школу. Йде на горб села. Нема краю дорозі.

...Як буде великий, Він піде тою дорогою. У сам край піде. Він мусить дійти краю...

...Але краю дорозі нема. Є місто. Дорога привела у місто. Де біленькі пани. Де студені чорні мури. Де ані запаху піль, ані пташок не чути.

...Плаче молоде серце. Плаче... За селом тужить. За сонцем теплим...

...Місто... чорне місто. А він горить вогнем піль... Шукає до них дороги...

...Тай знахсдить... Свою Ясну. Свою Далеку...

...І йде по ній. Не маленький синок. Уже дорослий Син, Великий фотограф приходять до села.

...І припадає до нього і ссе-спиває його гіркий полин. Ссе, як мамине молоко...

— — — — —
...Тут. Тут. Тут за цею стіною. Він. То дороге серце...

.
.
.
.

XII.

Раннім ранком ми виходили з села на горбок.. А за нами підходило кучеряве сонце.

Воно весело підсміхалося.

Весело і ми підсміхалися до сонця.

А нас гріло наше сонце. Сонце — щирого теплого серця.

Нас обдаровано не тільки теплими дарами серця: м'яким добрим словом — але обдаровано ще і грішми.

— Хлопці, це вам на дорогу, під'їдьте, не збивайте молодих ніг.

Ах слова, слова, які ви ласкаві! А руки... Які вони мягонькі для гостей...

Ми ішли. Ми були веселі. Ми усміхалися. Усміхалися, як сонце. Так, як сонце...

XIII.

Так! Це було. Це було!

Перша дорога, якої дорожчої я вже не найду.

Перша гостина; теплішої вже у моєму житті не знайти!...

Вже шість літ тому минуло. Якраз шість літ...

Як жваво пробігають літа...

Шість літ!

А сьогодні я вдруге вибираюся в цю дорогу. Але... Вибираюся, щоб зложити останній поклін... на Його могилі... Він уже там... Він не живе...

Але сьогодні я вибираюся сам один в цю дорогу

Один!

Мій найщиріший друг Симовонюк уже зімною не піде!...

Друг Симовонюк уже далеко від мене, далеко.

Друг Симовонюк уже... Уже оце третій рік лежить у чорній могилі...

Жаль серце тисне..

Ах, невже-ж я сам?

Так! Симовонюка нема! Я сам один вибираюся в дорогу...

...Йду.

Ось та сама дорога... Ті поля-загончики... Ті самі стежечки пільні мягонькі...

...Село.

Ось горбок з хрестами... Ось сліди ніг: слід на слідови, слід на слідови... Тут топтали тисячі ніг. Цілий горб покарбований ногами... Всі дороги і стежки змішені...

Виходжу на Його могилу... Найвищий шпиль горбка...

Тут... Тут... Тут Він., Ще свіжі вінці на гробі. Ще не зблідли написи на чорних стрічках...

„Найдорождому...“ „Найбільшому...“ „Великому Співцеві...“...

Село. Ціле село перед очима. Там Його хата з двома коминами споглядає на могилу.. Тут лісок... Все як на долоні... Кожний загончик землі, кожне дерево...

Тут! Він! Тут спочиває! Наш найбільший!. Тут у цій могилі...

Високий горбе! Ти неначе на Його ложе тут створений!

На усе село, на всі горби-долини Він звідси спзирає...

Так було.

...Серце дзвона урвалось.. Ударило... Розбудило всі села... Всі далекі землі здригнулись...

І рушили вони. Налягали... Окружали Його... Кожний куток собою заповнили...

Виходить Він... Останній раз переступає поріг хати...

Пращай хато! Уже я тут більше не буду!

Хилиться перед Ним стріха..

Хилиться садок молоденький...

Хилиться село заплакане...

Це останнє прощання... Це останнє слово... Це остання дорога...

Але та дорога не виходить зі села, а в село провадить.

Всі села Йому клоняють голови..Всі землі Його дорогу чують...

...Виходить Він на горб... Там де найкраще. Там де найлюбіше сидіти...

І стає Він там де найвище і вростає глибоко в землю...

Щоб там бути віки-вічні! Щоб не зійти з відти ніколи!..

Могило! Які ми горді Тобою!

Могило! Які ми щасливі, що ти тут між нами

В тобі лежить наше найбільше, наше найдороще!

В тобі спочиває – само наше мужицке серце!

Воно не вмерло то серце. Воно живе! Воно і дальше нас оживлює своїми живими бучками.

Могило! Ти для нас усе свіжа, усе молода! Ти на нас золотим блиском сіяєш!

Могило! Твоє сонце ніколи не згасне! Ти світиш і меш світити! Ти грієш і меш гріти!

Могило! Скарбе наш! Всі наші покоління стоять перед тобою!

Бо в тобі горить Велитень — кров наша!

Бо з тебе віє всецілюще світло — Дух нового завтра!..

XIV.

Сходжу з могили і прямую ген на гору, де сумна хата визирає. Хочу ще й її відвідати.

Ось подвір'я... То саме подвір'я, що перед шести роками. Та сама стежечка... Той сам вхід до хати.

Двері!.. Це ті двері, що Він їх отвирав і зачиняв так много разів..

Поріг... Цей поріг Він тисячі разів переступав ногами.

Тут Його ноги ходили... Тут Його очі гляділи...

А оце другий раз тут. Це моя друга дорога сюди.

Друга!

А як буду вибиратися третій раз в цю дорогу то вже хиба на свято відкриття Пам'ятника цьому Чоловікові.

Тоді на Його могилі зложимо наш найбільший поклін пошани і вирізьбимо велику золоту напись.

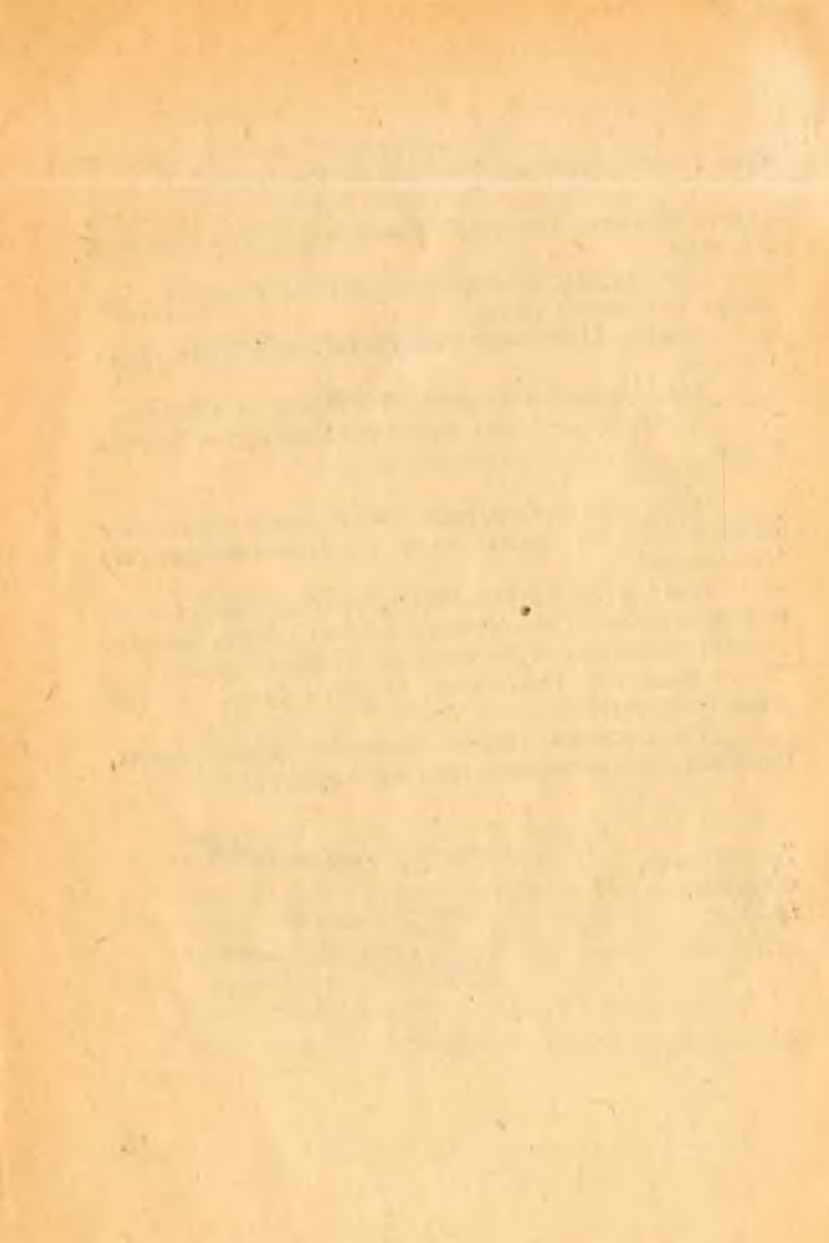
А те золото буде вилляте з нашої крови.

І буде той Пям'ятник стояти і буде та напись говорити:

„Тут спочиває, вічно живий в наших серцях, Великий Син, великого нашого народу!“

*Тростянець,
в грудні,
1936 р.*

348050

I
И 64.135

МОДЕЛІ Г

ру

ІВАН
МИХАЙЛЮК

Ціна 60 сот.

ДОРОВА

І.М.